

om restancer eller om fæsterskifter eller ved korte oplysninger om ejerens adkomst til den pågældende jord, tilføjelser, der naturligvis giver jordebogen en ganske særlig værdi. Dette er netop tilfældet med den velkendte svensk-finske adelsmand, Ivar Flemings jordebog, som arkivråd John E. Roos har udgivet for det finske rigsarkiv (*Ivar Flemingsin maakirja (Lisiä Suomen historiaan VI) = Iver Flemings jordebok (Bidrag till Finlands historia VI)*, Helsinki 1958. — 20 + 159 sider). — Jordebogen publiceres på grundlag af det originale håndskrift, som — uvist hvordan — er kommet i Linköpings stifts- og landsbibliotek, og udgaven opfylder alle moderne, editionstekniske krav. Jordebogen giver en detailleret fortegnelse over Ivar Flemings udstrakte besiddelser i Sydvestfinland, og selvom den ofte er benyttet i forskningsøjemed, bringer den utvivlsomt mange vigtige personal- og agrarhistoriske bidrag til denne egns historie fra slutningen af det 15. århundrede og frem til 1580'erne. Som manuskriptet foreligger må det være affattet af den samme skriverhånd — som det ikke er lykkedes at identificere sikkert — omend i flere tempi. Det synes i sin oprindelse at bygge på optegnelser, som måske skyldes Ivar Fleming selv, men jordebogen er siden stadig ført à jour indtil 1585 med notitser om godserhvervelser, adkomsthjemmel, domme, gældsforhold etc.

For dansk historie har Ivar Flemings jordebog den specielle interesse, at den flere steder afspejler Søren Norbys plyndringer langs den finske kyst i 1522. Sundholm Hovedgård, der var gods-kompleksets centrum, blev offer «for iwternas regimentz», næppe blot fordi dets beliggenhed fristede, men sikkert også fordi netop Ivar Fleming tog meget aktiv del i opgøret med Christiern II.s tilhængere i Sverige. Sundholms arkiv med dets adkomstbreve, domme og andre dokumenter gik tabt ved denne lejlighed, men også godsets egne tjenestefolk synes at have udnyttet den gunstige lejlighed til at berige sig på hr. Ivars bekostning (se f. eks. s. 65 og 95). Anlægget af en ny jordebog og en rekonstruktion af besiddelsesforholdene har derfor været en uomgængelig nødvendighed og måske også den første tilskyndelse til den jordebog, vi nu kender, eller til dens forlæg.

Erling Ladewig Petersen.

Skismaet mellem den romersk-katolske og den græsk-katolske kirke har ofte været genstand for indgående undersøgelser, hyppigt af meget speciel karakter. Af mere oversigtlig art er derimod Sir Steven Runcimans bog *The Eastern Schism. A Study of the Papacy and the Eastern Churches during the XIth and XIIth Cen-*

luries »(Oxford 1955). Den bringer næppe nye forskningsresultater, men sigter dog i al sin kortfattedhed — som undertitlen antyder — videre end blot at meddele et refererende overblik over begivenhedsforløbet. Den vil tillige tolke skismaets vækst. Som helhed må det siges, at den følger sig naturligt til Steven Runcimans øvrige produktion, og at den må dele dennes mangler og fortrin.¹

Skismaet har både dogmatiske og magtpolitiske aspekter, som naturligvis ikke lader sig adskille; de er uløseligt knyttet sammen gennem alle konfliktens vekslende faser. Runciman fremhæver, at det først er den lidt senere, latinske tradition, der har tillagt begivenhederne i 1054 — kardinal Humbert de Moyenmoutiers sammenstød med den græske patriark Michael Cerularios — så varig betydning, at skismaet kunde dateres fra dette år.² De dogmatiske og prestigemæssige uoverensstemmelser er af ældre dato, og de fortsættes med usvækket farisæisme fra begge sider langt ned i tiden. Steven Runciman er tilbøjelig til snarest at sætte skel ved overgangen fra det 12. til det 13. århundrede, ved det fjerde korstog og etableringen af det latinske kejserdømme i Byzans.

Det er ubestrideligt rigtigt, at Humbert de Moyenmoutiers forhandlinger i 1054 ikke nødvendigvis kompromitterede pavestolen, fordi de pavelige legaters mandat efter gældende sædvane automatisk burde falde bort ved pave Leo IX.s død i foråret samme år. At de følgende paver ikke desavouerer kardinal Humberts forholdsregler, men tværtimod begunstiger den tolkning, han selv havde formuleret af forhandlingernes sammenbrud, forklarer Runciman dels ved, at pavedømmets begyndende reform ikke tålte noget prestigetab, dels ved at det netop er kardinal Humberts egen, reformkirkelige kreds, der er toneangivende ved kurien i disse år. Flere omstændigheder taler imidlertid for, at de magtpolitiske elementer af konflikten og deres umiddelbare konsekvenser har været af betydeligt større rækkevidde, end forfatteren indrømmer dem: Både (dele af) det dogmatiske konfliktstof og myten om de fatale forhandlinger i Konstantinopel flyder af reformkirkelige kilder, og Michael Cerularios selv lagde stærk vægt på at motivere den græske kirkes dogmatiske standpunkt overfor de orientalske patriarker. Det svarer for så vidt ganske til, at Steven Runciman selv tolker forhandlingernes forlis i 1054 som udslag af svigtende forhandlingsvilje fra begge sider. Men det er bemærkelsesværdigt, at Humberts dogmatiske

¹ Cfr. min anmeldelse af samme forf.:s »The Sicilian Vespers«, ndfr. s. 149 ff.

² Forf. nævner tidligst Siegebert de Gembloux (d. 1112) og Annalista Saxo (midten af det 12. årh.), op. cit. s. 51, note 1.

argumentation i brevvekslingen var aldeles absurd, at hans krav til Byzans snarest antager karakter af ultimatum på et tidspunkt, da både Michael Cerularios og den byzantiske kejser synes at være forsonligt stemt, og at de oversættelser, han forelægger den tøvende Leo IX, af de græske aktstykker — sikkert mod bedrevidende — giver ensidige eller falske indtryk af de byzantinske myndigheders holdning.

Den sandsynligste forklaring forekommer mig at være, at vi her for første gang bliver vidne til, at prestigekampen mellem Rom og Konstantinopel under reformkirkelige auspicer omformes; ved at Humbert af Moyenmoutiers rejser kravet om den romerske kirkes primat. Det er netop denne tanke, han — i bedste overensstemmelse med de gregorianske ideer — tager op i de skrivelser, han konciperer, til Michael Cerularios i 1054,¹ og denne tolkning svarer ligeledes fuldkommen til det billede, vi i forvejen har af Kardinal Humberts markante, men unægtelig doktrinære skikkelse.² Er denne tolkning rigtig, bevarer forhandlingerne i 1054 således deres interesse som første etape på vejen til Gregor VII.s reformpolitik og Urban II.s korstogspolitik.

Erling Ladewig Petersen.

Få af vor tids historikere har som Steven Runciman formået at fremstille middelalderemner med så blændende fremstillingskunst og samtidig evnet at skabe en prægnant, men personlig syntese af et stort stof. Runcimans speciale ligger i byzantinsk historie, og selvom hans forfatterskab gennem det sidste årti har robet en stadigt bredere horisont, fornægter hans specialkundskaber sig naturligvis aldrig; de har tværtimod ofte sat ham i stand til at uddybe gængse forestillinger. Medens »The Medieval Manichee« (1949) endnu lå indenfor Runcimans egentlige operationsfelt, træder det bredere udsyn klart frem i hans monumentale »History of the Crusades« (1951–54), hvis særlige betydning ligger i betoningen af Byzans' rolle. Det samme behov for at skabe større internationale sammenhænge i middelhavsområdet historie fremtræder i den foran recenserede »The Eastern Schism« og nu atter i hans seneste værk *The Sicilian Vespers* (Cambridge 1958. — xiii+356 sider, ill.), hvis undertitel: *A History of the Mediterranean World in the Thirteenth Century* netop fremhæver denne linie.

¹ Jfr. Migne: *Patrologia Latina* CNLIII (—), 753.

² Jfr. A. Michel: *Die Sentenzen des Kardinals Humbert* (Lpz. 1944).